

La daguerreotípia a Barcelona

L'aparició de la tècnica fotogràfica a la ciutat de Barcelona es va produir el 10 de novembre de 1839, pocs mesos després de la presentació de l'invent a l'Acadèmia de Ciències de França, a la ciutat de París.

Els protagonistes d'aquesta història, personatges eminents de l'àmbit científic de l'època, van endegar una manera de mirar i una innovació en la forma de capturar la realitat, seguint les directrius que els manuals de Daguerre oferien.

Mentre que el daguerreotip resultant de la primera sessió fotogràfica realitzada al pla de Palau —en un acte divulgat per mitjà de bans i amenitzat amb una banda municipal— resta encara il·localitzable (malgrat l'esperança que realment algú l'hagi sabut guardar), després del sorteig a què va ser sotmès i que va guanyar la butlleta número 56, la tècnica del daguerreotip ha deixat múltiples exemples. Si bé les primeres imatges, fetes sota els auspicis de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, van ser daguerreotips escènics, les que han perdurat de manera majoritària són els retrats de personatges, que il·lustren l'aplicació de la nova tècnica al desenvolupament d'una nova indústria.

Malgrat la socialització de la imatge que va comportar la tècnica fotogràfica, en un primer moment no tothom hi va poder accedir, pel cost que representava, el qual va anar minvant a mesura que nous retratistes s'instal·laven a la ciutat. La presència d'aquesta tipologia fotogràfica dins els fons municipals es deu a la donació de particulars. Cal lloar també la tasca de col·leccionistes com Frederic Marès, que, entre moltes altres coses, va aconseguir aplegar un conjunt important de daguerreotips i va crear un dels grups de daguerreotips més cobejat (i que va ser objecte d'una exposició concreta l'any 2003, juntament amb altres materials fotogràfics del museu). L'obra d'autors que van treballar a Barcelona (Napoleon, Albareda, Franck i Wigle, Lorichon i Munné), a més d'obres d'autor desconegut, és present en els fons que es guarden als arxius, i es singularitzen en la col·lecció del Museu Frederic Marès, instal·lada a la secció del Museu Romàntic. En el cas dels fons que guarda l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, els daguerreotips corresponen a fons privats i a adquisicions fetes en els darrers anys i encaminades a salvaguardar el patrimoni que va conformar l'origen de la trajectòria fotogràfica de la nostra ciutat. El seu estat de conservació és força diferent, producte de les circumstàncies que han viscut les peces.

El format de presentació de les plaques daguerrianes seguia uns paràmetres destinats a allargar la vida de les imatges. La placa de coure platejat era limitada amb un paspartú que va anar evolucionant amb el temps i les modes, i va passar de ser un rectangle amb les vores arrodonides a presentar múltiples ondulacions i relleus, damunt el qual reposava un vidre amb funcions de protecció, ja que impossibilitava que hi hagués contacte entre elements externs (dits, punters, brosses de l'aire...) i la

imatge sensible. Aquest conjunt de tres peces era envoltat amb una tira de paper per conformar un paquet uniforme, el qual era introduït en el forat d'un marc o d'una capsa, tots dos fets a mida. El resultat final era el que el mestre de conservadors de fotografia Ángel Mª Fuentes anomenava «el artefacto fotográfico». De fet, el mateix inventor del procediment anotava en el seu manual aquesta pauta de conservació: «[...] queda terminada la prueba, y ya no hay más que hacer sino precaverla del polvo y de los vapores, que podrían empañar la plata [...] Para conservar las pruebas, es menester ponerlas debajo de un vidrio y encolarlas; en cuyo caso quedan inalterables, hasta bajo el influjo del sol.» (*Historia y descripción de los procederes del daguerreotipo y diorama por Daguerre, traducido al castellano por Pedro Mata*. Barcelona, 1839, p. 38).

La variació en el format de presentació va propiciar el naixement de tota una indústria relacionada amb la fotografia: van aparèixer diferents tipologies de marcs i de capsas com a contenidors de les imatges daguerreotípiques, i fins i tot se'n posaven en joies i bastons. La mateixa propaganda dels fotògrafs explica de vegades aquestes tipologies, i l'anunci publicat al *Diario de Barcelona* el desembre de 1848 d'un dels primers daguerreotipistes com va ser Enrique Lorichon ho confirma quan diu que «se hallará en su establecimiento un magnífico surtido de medallones, estuches, cajas y marquitos de lujo; vende máquinas y enseña a retratar con ellas» (*Diario de Barcelona*, 1-12-1848, p. 5608).

A través de les peces que guarda la col·lecció municipal, trobem exemples d'aquesta diversitat de presentació de capsas amb pells gofrades, marcs de guix pintat, capsetes ovalades folrades amb velluts o teles, o daguerreotips col·locats en senzills marcs de paper. Un cas espectacular és el conjunt de vuit plaques emmarcades conjuntament, peça singular del fons del Museu Frederic Marès . Un altre dels productes que va triomfar en l'elaboració de capsas entre el 1855 i el 1865 fou el termoplàstic: amb aquest material semblant a la baquelita es feien les *Union Cases*, una tipologia que ha merescut atenció tant per la capsa com pel contingut. D'altra banda, exemplars emmarcats en la categoria de joies, capsas de tocador o altres utensilis encara no es troben a les nostres col·leccions.

La mida de les plaques va significar també l'inici de l'estandardització de formats en el camp de la fotografia. Les mesures derivaven de la compartimentació de la placa sencera, que tenia unes dimensions de 16,5 x 21,5 cm. D'aquí vindria la mitja placa (11 x 16), el quart de placa (8 x 11), el sisè de placa (7 x 8), el novè de placa (5 x 7) i el setzè de placa (4 x 5) (depenent dels països i els fabricants, les mides varien en mil·límetres). Cal tenir present que també es va usar la tècnica estereoscòpica en la realització de daguerreotips, i així el resultat tenia la mida de dues plaques col·locades de costat (8 x 14). El format més usual, però, va ser el quart de placa: era prou gran com per proporcionar una bona imatge i prou petit per ser més econòmic.

La venda d'aparells per a la realització d'aquesta tècnica també va començar força aviat a Barcelona. El mateix novembre de 1839, una setmana després de la realització de la primera placa al pla de Palau, apareix un anunci al *Diario de Barcelona* on diu que «Los Sres. Bianchi, ingenieros ópticos en Tolosa, [...] tienen el honor de anunciar que proporcionarán el Daguerrotipo completo por precio de 350 francos, con la instrucción impresa que acompaña el aparato, y que facilita a toda persona el poder ejecutar sin dificultad los admirables diseños tan generalmente conocidos en el día (*Diario de Barcelona*, 17-11-1839, p. 4857)». A banda d'aquests professionals i dels mateixos retratistes (com Sardin, que anuncia que «venderá también a precios equitativos algunas máquinas que tiene, como igualmente planchas y otros útiles al mencionado objeto», *El Constitucional*, 3-7-1842, p. 4), els productes per a la realització de daguerreotips es venien en diversos establiments o basars de la ciutat.

Els professionals de primera fornada d'aquesta novetat tècnica sovint radicaven a la ciutat per temporades curtes, i la premsa del moment recollia quan arribaven o quan marxaven de la ciutat. El 8 de març de 1842, George Washington Hasley, «habiendo resuelto pasar a Inglaterra dentro de diez o doce días», anuncia una rebaixa de preus important (*Diario de Barcelona*, 8-3-1842, p. 924). Uns mesos després, la premsa recull que «El Sr. Lorichon, retratista en miniatura y litógrafo, pone en conocimiento del público su regreso a esta capital, para dedicarse al arte que profesa » (*Diario de Barcelona*, 10-8-1842, p.3028). Aviat els professionals passavolants competiran amb d'altres de forans o de nadius que obren estudi i s'assenten a la ciutat.

La nova tècnica fotogràfica no només arribà a Barcelona: els fotògrafs ambulants passejaren per altres indrets, i despertaren la curiositat de molts esperits inquiets. És el cas de la família Blanxart, de Sant Joan de les Abadesses, un membre de la qual adquirí un complet laboratori de daguerreotípiⁱ per a la realització de les noves imatges.

En definitiva, el daguerreotip va significar l'inici de l'art i la tècnica fotogràfica a Barcelona, i amb l'ocasió de la celebració del 175è aniversari del seu descobriment, la presentació al públic dels exemplars que conserven les diverses col·leccions municipals té la voluntat de ser un homenatge a la tècnica i als seus creadors, i de difondre un patrimoni molt ric i, alhora, força desconegut.

Rafel Torrella

Conservador de l'Arxiu fotogràfic de Barcelona

ⁱ La caixa de fusta on es guardava l'utilatge contenia: una càmera de caixó lliscant, amb el seu suport pel trespeus, dos xassís amb els seus adaptadors, tres capsos per guardar plaques, estris pel poliment de les plaques, amb la capsos de pedra tosca, dues capsos de sensibilització al iode i al brom amb reductors, diverses capsos per productes químics, una capsos pel revelat al vapor de mercuri amb la seva làmpada d'alcohol, i diversos pigments per l'acoloriment dels daguerreotips; a més de diverses proves efectuades amb la pròpia càmera. Tot aquest material fou donat a l'AFB l'any 2010 per a la seva conservació i estudi.